

Jan Scott forteller

Min bestefars kjennskap til naturen og livet i den sørlandske skjærgård er jo veldig imponerende. Mye av dette er selvsagt ukjent for amerikanerne, skjønt norsk-amerikanerne ville sikkert finne det interessant. Markus' enkle liv er jo en stor kontrast til den grådighet som hersker her i USA for tiden og som nesten har drevet landet til fallitt. Vi ser jo også noe av dette i boken, der Markus kjøper garn som han tror skal gjøre han rik. Det er mye å lære her.

Er Markus min favorittbok? - Nei! Jeg er enig med min bestefar i at Helgenen er en bedre bok. Jeg skulle gjerne oversette den også, siden den etter min mening ville være perfekt for et filmanuskript. Dersom en bare kunne få de rette kontakter. Jeg håper at Markus kan bli oppdaget gjennom Sons of Norway publikasjonene rundt omkring i landet, som følge av mitt foredrag i Washington losjen i mars.

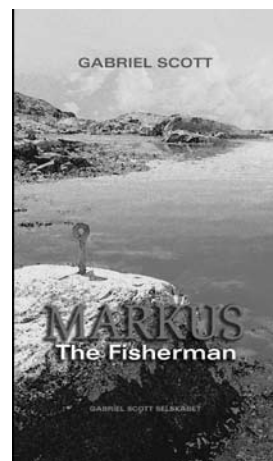
Jeg var endel sammen med bestefar for i tiden. Han bodde gjerne hos oss hver gang han var i Oslo, og vi var ofte sammen på båttur når min familie ferierte på Sørlandet, såfremt han ikke var opptatt av skrivingen sin. For ikke å forstyrre ham bodde vi alltid på pensjonat eller liknende og besøkte ham i Maagereiret bare på søndager eller om kvelden. Han snakket aldri om religion med meg og sjelden om det han skrev. Han var meget interessert i teknikk, og mens jeg var instruktør ved Flyvåpenets skole på Kjevik, skulle han stadig ha greie på ting om fly. Men fly selv ville han aldri.

10 professorer fikk "Markus the Fisherman" som takk for Nobel-foredrag i Byhallen i Krs. 1.12.09

Sons of Norway har sans for Markus

Jan Scott, Gabriel Scotts sønnesønn og oversetter av Gabriel Scotts kjente "Kilden - eller Brevet om Fiskeren Markus" er 30. mars innbudt til Sons of Norway i Washington DC for å lansere boka der. Vi ser fram til denne begivenheten og håper den vil bidra til at mange med røtter i det norske Amerika vil få øynene opp for denne flotte boka. Den er jo også med sitt hendige format og lave vekt, under en kilo, går som brev, en svært hendig gavebok å sende fra oss norske som har slektninger eller venner over Atlanteren. Det er også stor mangel på god norsk litteratur som ungdommer ute og hjemme kan få tilgang på i engelsk eller amerikansk versjon. Prisen er også vennlig, kr. 170 for medlemmer, kr. 240 for andre. Kjøper en flere Scott-bøker fra ingjerd.modal@hotmail.com er prisen for medlemskap, kr 150, raskt inntjent.

En god indikasjon på at boka kan bli ettertraktet av Sons of Norway, det er 70000 av dem i USA, Canada og Norge, fikk vi da vi besøkte deres Bernt Balchen Lodge 2.februar på Ernst Hotel i Kristiansand og fortalte om Jan Scott og boka og lot den sirkulere blant møtedeltakerne. Blant dem som spontant kjøpte flere eksemplarer var kveldens foredragsholder, direktøren for Lindesnes Fyrmuseum, Jo van der Eynden, som ønsker å ha den for salg i Fyrmusebutikken. Informasjon om boka og besøket vårt vil komme i Sons of Norway bladet "Viking", som vi også håper vil fange opp Jan Scotts besøk hos Sons of Norway i Washington. Vi arbeider også med å få til et innslag på NRK P1 (Riksprogrammet), med Jan Scott og "Markus the Fisherman".

Kirsten og Thor Einar Hanisch

Gabriel Scott på engelsk 18.12.09

LITTERATUR

Hva skjer med en kjent tekst når du leser den på et annet språk? Gabriel Scotts *Kilden*, el-

ler *Brevet om fiskeren Markus*, er en av de mest kjente tekstene i landsdelen, og nå er den oversatt til engelsk.

Gabriel Scott-Selskapet har arbeidet jevnt og trutt for utbredelsen av litteraturen til Scott, og nå kan selskapet presentere en oversettelse til engelsk av *Markus the Fisherman* av Scotts barnebarn Jan Scott, en pensjonert flyver bosatt i USA. Ikke verst. Det faller langt utenfor min kunnskap å ettergå den engelske versjonen med hensyn til språklig kvalitet, men den skal være testet av lesere med engelsk som morsmål. Men teksten faller lett å lese for en som så noenlunde kommer seg gjennom vanlig prosa på engelsk. I dette tilfellet trekker jeg selvsagt veksler på den kunnskap jeg har om boken fra tidligere. Min interesse for den engelske utgaven er mer av tolk-

ningsmessig art. Kjenner jeg den gamle Markus når han kommer i verdensspråkets klesdrakt? Er der kanskje sider ved Markus jeg ikke har sett? Svaret kan ikke bli helt presist. Jeg finner nyanser og uttrykk i den norske teksten som ikke lar seg oversette, naturligvis, slik vil det være ved enhver oversettelse, uten at jeg dermed tror de engelskspråklige leserne mister viktige sider ved teksten. Der er mye Markus bak linjene til barnebarnet Scott. Gjennomgående har jeg hatt utbytte av å lese den engelske versjonen, kanskje fordi teksten med de lokale uttrykk og stedsnavn yter større motstand, mer friksjon, på engelsk enn den norske. Jeg stopper oftere opp og funderer på hva teksten virkelig sier og rommer. Slik sett har det vært interessant og fruktbart å lese *Markus The Fisherman*. ALF KUETIL ISLAND

Styret i Gabriel Scott Selskabet

Lederskap:	
Kirsten og Thor Einar Hanisch	tlf. 38 09 12 45
kirsten.hanisch@gmail.no	mob. 95 84 43 71
thor.e.hanisch@uia.no	mob. 90 99 51 02
Kasserer: Anders Bjørnholmen	tlf. 37 27 14 21
anders.bjornholmen@nordea.no	mob. 98 66 77 24
Sekretær: Arnhild T. Egeland	tlf. 38 04 54 66
arnhegel@gmail.com	mob. 48 13 32 68
Styrem. Torunn Torå	tlf. 37 08 50 06
torunnto@frisurf.no	
Styrem. Peer Rødal Haugen	tlf. 99 26 14 22
post@peers.no	
Varam. Per Elias Drablos	tlf. 38 03 05 52
per.e.drablos@uia.no	mob. 90 02 44 37

www.gabrielscottselskabet.no • post@gabrielscottselskabet.no

Forlaget Gabriel Scott Selskabet:	
Bokansvarlig	
Ingjerd Modal, 4770 Høvåg,	mob. 41 52 46 71
ingjerd.modal@hotmail.com	tlf. 37 27 14 21
Anders Bjørnholmen, Lillesand.	
Redaktør Treskoposten	
Bjørg Adine Michalsen, Kristiansand	tlf. 38 04 27 87
e-post: bjorgmic@online.no	mob. 90 15 73 30
Medarbeider:	
Sven Kåre Larsen, Randesund	tlf. 38 04 51 28
Medarbeider:	
Arnhild Egeland (forsendelse)	tlf. 38 04 54 66
Web-medarbeider: Arthur Myhre Scott	
www.gabrielscottselskabet.no	mob. 90 99 51 02
Arrangementskomiteen: May Finckelsen, Jens Stien, Signe Bjørnholmen og	
Jorun Vatland	
Valgkomiteen: Signe Bjørnholmen (leder, tlf 37 27 14 21),	
Ingjerd Modal og Elisabeth Dobey	

Treskoposten

Et medlemsblad for Gabriel Scott Selskabet

ISSN 1504-730X Nr. 1 Februar 2010 13. årgang

Redaktør: Bjørg Adine Michalsen, medarbeider: Sven Kåre Larsen - Layout/trykk: TERJES trykkeri as

Gabriel Scott – årene 2009 og 2010

Gabriel Scott - året 2009 bød først og fremst på dager som belyste dikterens engasjement for miljø, glede, takknemlighet og nøysomhet. Dagene gav unike muligheter til å oppleve fremragende talere og engasjerte Scott-entusiaster som Stein Gauslaa, sjefredaktør i Agderposten, Notto R. Thelle, professor ved Universitetet i Oslo, og mange glade sangere og musikere som Asbjørn Arntsen, Birte Myhrstad og gruppen Balsam. Agder Teaters dramatisering av "Spelet om Jernbyrden" gav et uovertruffent løft for Scott-interessen, det viser publikumstilstrømmingen – mer enn 2000 tilskuere. Det er å håpe at stykket blir satt opp igjen i 2011, slik at de mange som ikke fikk billetter får en ny sjanse. Et høydepunkt i 2009 var også turen til Johan Benad Uglands Hegdekjær ved Strandfjorden, Tjore, Grimstad.

i Høvåg Gamle Herredshus kommer Lars Verket, forfatter og padleeksplorator, med kåseri om "Gabriel Scott- Sørlandets første miljøvernere" og viser flotte naturbilder fra Gabriel Scotts rike sett fra kajakk. I juli får Sørlandet besøk av Kilden-entusiastene Per Arne Dahl, som sammen med sin skuespiller-sønn Andreas Dahl og musikeren Stian Tveit, er på turné langs sørlandskysten med sin forestilling om selveste Markus. Søndag 27. juni og mandag 30. august medvirker Gabriel Scott Selskabet med kåseri om Scott ved Anders Bjørnholmen på arrangementene til Litteratur i regi av Norsk Senter for Seniorutvikling i Gabriel Scott salen på Rica Grimstad Hotel. Vi deltar også sammen med dem på Litteratur- båttur mandag 28. juni og tirsdag 31. august, begge dager kl. 14.30 fra Kristiansand. med M/S Maarten til Scott-vennen Wilhelm Krag's Ny- Hellesund. Sesongen blir så avrundet med et samarrangement med Mållaget i Kristiansand tirsdag 14. september med UiA- professor Ernst Håkon Jahr som taler. Hans foredrag gjelder Scotts engasjement i målstriden gjennom boka "Babels Tårn", ei bok som skapte brudulje da den ble lansert!

Mye skjer imidlertid også både før og etter Scott-dagene. Til årsmøtet 18. mars kl. 19

Kirsten og Thor Einar Hanisch

Gabriel Scott-viser i "Sangtiden" på NRK

Norsk Rikskringkastings programpost "Sangtiden" som er på luften hver søndag morgen på NRKs P1 fra litt over kl.8 til kl.9, har lang fartstid, for den har eksistert i 17 år. Våren 2010 får lederskapet i Gabriel Scott Selskabet, Kirsten og Thor Einar Hanisch, gleden av å velge seg ut sørlandsviser etter sitt hjerte.

Det har seg slik at NRKs Nils Abrahamsen kontaktet Gabriel Scott Selskabet. Han ønsket seg en Sangtime med sørlandsviser. Da er det jo viktig for oss at vi blant den rikholdige sørlandsvise-floraen også presenterer noen Scott-viser. Da har vi valgt MORGENSTUND, som Jon Kleveland synger, KIRSTEN JORDBÆRPIKE, som Jens Olai Justvik synger, og FISKEVISEN, som Bente Moe synger. For øvrig er de andre sangene kjente og festlige viser som karakteriserer både Sørlandet og sørlendingen. Så husk, en søndag morgen i løpet av våren kan vi hygge oss med lette, lyse og også noen alvorlige stemninger. God fornøyelse!

GABRIEL SCOTT SELSKABET INNKALLING TIL ÅRSMØTE

Velkommen til Selskabets årsmøte torsdag 18.mars kl.19 i Høvåg Gamle Herredshus.

Årsmøtesaker :
Årsmelding og regnskap for 2009
Valg
Planene for Scott-året 2010

Kåseri med fotosafari i Scotts rike ved Lars Verket
Beverting
Vel Møtt !

Scott dagene 2010 arrangeres 26. 28. og 29. august

Bli med MS Maarten på medlemstur med Litteratur og GSS

mandag 28/6 eller tirsdag 31/8 kl. 14.30 fra Kai 6, Tollbodkai, i Kristiansand, til Scott-vennen Krag's Ny-Hellesund.

Ivar Bøksle deltar med Scott-og Krag-viser. "Førstemann til mølla"- egenandel kr. 200 tas inn ombord. Bestill via epost til Kirsten.Hanisch@gmail.no med kopi til Thor.E.Hanisch@uia.no

Notto R. Thelle taler ved Gabriel Scott-bautaen 30. august 2009

Notto R. Thelle

Jeg talte i går som teolog i en filosofisk diskusjon om Gabriel Scotts gudsbegrep. For noen minutter siden talte jeg inne i kirken som prest og forkynner om det guddommelige blikk som ser de vergeløse. Her ved Gabriel Scotts bauta vil jeg representere barnet, eller nærmere bestemt gutten i meg, det guttesinnet der Gabriel Scott satte sine spor. For Gabriel Scott satte spor, ikke bare ved å gi barn en så viktig plass i en rekke bøker – på mange måter pionerarbeider. Han fant plass i våre sinn, skapte tanker, gav forbilder og ideer til lek og fantasiutfoldelse. Og han gav barn verdighet.

I min barndom var tre av Scotts bøker som var viktige: Tripp Trapp Tresko, Hollenderjonas og Gutten i røyken. Jeg hadde noen barneår i Kristiansand før jeg som tiåring kom til Oslo og ble kalt reservedanske, og hadde gjennom hele oppveksten noen intense sommeruker i et sørlandsparadis på en øy

litt lenger øst, Askerøya utenfor Tvedestrand.

Jeg vet ikke om det var fordi gutter på den tiden gjorde slike ting ganske spontant, eller om vi fikk ideene fra Den lange Gaberjel til prestene og Hollenderjonas og andre. Det var i alle fall mye gjenkjennelse i disse bøkene. Jeg tenker på våre streiftog i Jegersbergheia med pil og bue. Vi visste at det helst skulle være ask, til nød einer, og at buen skulle spennes sånn og sånn. Det tror jeg vi hadde lært av disse

bøkene. Vi hadde ikke skruehoder på tuppen av pilene, men patronhylser som det var mer enn nok av den gang etter soldatene på Gimlemoen. Vi skjøt etter fugler som vi aldri traff, og etter hverandre som vi av og til traff – heldigvis uten at noen mistet syn og sans. Vi lekte indianer og hvit. Vi gravde etter gull og andre skatter i Kongsgårdheia. Vi bygde hytter, drømte om å flykte hjemmefra, og skulle klare oss selv og overnatte ute. Og så var det sjekta i sommerferien, stor og tung og vanskelig å ro. Men du verden som vi brukte den. Den kunne brukes i sjøslag og til seiling, den fungerte som fiskebåt og rutebåt. Vi drømte nok om fjerne kontinenter, men fant aldri noe Nyholland. Min bestefar knotet ikke på hollandsk som bestefaren til Hollenderjonas, men også han satt alltid bakerst i båten og skåtet med langåra når vi var ute på tur.

Jeg kan ikke huske at vår lek var så avansert som leken til den lange Gaberjel hos presten. Han hadde en unik evne til å integrere det han hadde lest og lært på skolen i sin egen lek, med Iver Huitfeldts trefninger med svenskene i Kjøge bukt, Trojanerkriger og andre slag og historiske begivenheter som inspirasjon og forbilder. Er det det man kaller konfluent pedagogikk? Men indianerkriger var vi med på. Vi forsøkte aldri å ro til Danmark som Terje Vigen eller til Holland, men hver sommer leste jeg Ibsens dramatiske dikt så øyet ble stort og vått, og Hollenderjonas var en del av den usynlige vennekretsen.

Det er mye ugagn og revestreker i disse bøkene – en god del minner ikke så lite om Emil i Lønneberget og hans venner – det er også mobbing og hevnplaner og dramatiske slåsskamper. Men det er likevel noe forsonende ved det hele. Der er alltid en vending, ett eller annet skjer, og de bitre fiendene blir plutselig perlevenner, hevtankene fordufter som dugg for solen. Det er vel slik det er. Eller slik det var. Eller slik det burde være. Alvorlige konflikter, sosiale forskjeller, ja, men beretningen er likevel båret av godhet og åpning for forsoning.

Det er mye å hedre Gabriel Scott for. Han fortjener vår hyllest. Her ved bautaen har jeg stoppet ved hans guttebøker. I kirken var det hans kamp for de vergeløse. I går var det hans kamp med troen og gudsbildene. Prestesønner bar med seg sin bakgrunn og vevde den inn i sin diktning. Det vil jeg takke og hedre ham for.

Vaarsang og Luren – tidlige vers av Gabriel Scott 1893

I Vestlandske tidende fant Jarl Vidar Erichsen helt tilfeldig to av Gabriel Scotts tidlige vers; "Vaarsang" og "Luren". Dette fikk den unge dikteren på trykk i Arendal, året før han fikk trykket sin første diktsamling

Vaarsang

Det glitrer som sølv paa den vaade sne,
nu smelter is, og nu tiner bræ,
og fluerne summer langs væggen,
Og fuglene synger i graneskog,
Og ederkop kravler af mørken krog,
Mens knoppen spretter paa hæggen.

Nu skriker kraaken fra furutop,
og skjæren vimser med lette hop,
mens katterpus lurar bag busken.
Og gjerdesmatten har travelt i dag,
Han "Trofast" tar det med ro og mag;
Han sover, den dovne slusken.

Hanen spanker paa høie ben,
Og ænderne plasker i rendesten,
Og kjørene brøler paa baasen.
Glad jægeren drager i skogen ud,
Der klinger jagthorn, der falder skud,
Og ekkoet svarer fra aasen.

Luren

Jeg gik gennem skogen med riffel i haand.
Luerød sken sol, mens dagen heldet.
Jeg synged paa en vise ret lystig i stad;
men saa lød der en lur oppe i fjellet.

Jeg satte mig i lynget med riflen over knæ,
Og høiere lød riflen oppe i fjellet....
Den slaat spilled hun, da jeg hadde sagt farvel;-
Men luerød sken sol i fossevældet.

Hun sad paa sætervolden og blæste paa sin lur,
men kveldsolen sken i bakkehældet.
To tunge taarer trilled. Jeg tror jeg ogsaa graat,
Og vide klang luren over fjeldet.

Jeg reiste mig af lynget, men øiet var vaadt,
Rundt mellem aaserne det kveldet.

Jeg nynnet paa en vise saa traurig i sind,
Og hulkende klang luren oppe i fjeldet.

Gabriel Scott som bestefar

Helge Scott var bare ni år da bestefaren Gabriel Scott døde. Han minnes bestefaren som en eldre mann som var dårlig til beins. Han besøkte ham i hjemmet hans, Maagereiret, på Tromøya, og Gabriel Scott besøkte dem i Bergen. Det er små episoder med bestefar som fremdeles varmer når jeg tenker på dem, sier Helge Scott, som nå er bosatt i Asker. Han husker at bestefaren var usedvanlig sterk i klypa. Årsaken var at han i årevis hadde holdt pennen i mange timer hver dag. Han skrev nemlig kun for hånd. Han imponerte en liten gutt ved å knekke fyrstikker med ytterleddene på fingrene, og ved å holde den tunge spaserstokken sin rett ut mellom to fingre, forteller barnebarnet. Var han leken av seg? Ja, når det passet ham. Da jeg var fem, seks år gammel konkurrerte vi om hvem som kom først opp trappa. Jeg løp, og han trakk seg opp etter hendene på gelenderet. Jeg tror han pleide å vinne, smiler Helge Scott. Jeg var nokså rolig som gutt og forstyrret aldri bestefar når han skrev. Det hendte jeg fikk være med ham på arbeidsværelset. Jeg satt bak ham ved siden av et blått skap, hvor han hadde noen sjokoladeplater som jeg fikk spise av. Jeg husker også fyllepennen med det tjukke skaftet og det grønne blekket han alltid brukte. Han sa det var fordi grønt var håpets farge. Barnebarnet Helge fikk også høre historier fra Gabriel Scotts egne gutte-dager i Høvåg, som han har skrevet om i barneboka Tripp Trapp Tresko. Det hendte vi også drog ut i båten hans, "Jan van Gent", sier Helge Scott. Den var glinsende glatt-polert på fordekket. Jeg måtte smyge meg om bord for ikke å lage riper. Helge Scott kan kjenne igjen enkelte trekk fra bestefaren hos seg selv. Jeg har nok noe av bestefars arbeidsmoral med en god del preg av plikt, sier overlegen og professoren i patologi. Han er døpt Helge Bjarne, og han er oppkalt etter sin onkel Elg Bjarne, som døde som gutt, til far Gabriel Scotts store fortvilelse. Helge Scott kobler av i naturen på familiens fjellhytte, som de kjøpte etter at broren hans overtok Maagereiret. Jeg er gått fra KILDEN til STIEN, smiler Helge Scott.

(Fra Vårt Land, tirsdag 30.juni 2009)

Oppfordring:

For rask kommunikasjon med selskabets 300 medlemmer om nye arrangementer mv, mail da inn din epostadresse til Kirsten.Hanisch@getmail.no med kopi til Thor.E.Hanisch@uia.no

VET DU AT

- Fergemannen er Scotts siste roman
- Johan Falkberget som var en god venn av Scott, foreslo at Scott skulle få Nobelprisen for denne boka.
- Jacob Jervell sier at Fergemannen ikke bare er hans underligste bok, men kanskje også den viktigste.
- mange av Scotts bøker er oversatt til andre språk
- Historien om de fire dukker kom ut for 100 år siden og ble trykket på tysk for 75 år siden, i 1935
- Tripp Trapp Tresko utkom på tysk i 1930 – for 80 år siden.
- i 1925 ble Jernbyrden oversatt til svensk og Kilden oversatt til tysk.
- Stien ble oversatt til svensk i 1927 og til tysk – i 1929
- Jarl Vidar Erichsen har funnet et hånd-skrevet hefte med 14 dikt av Scott.
- De er skrevet i 1891 – 92 da Scott var 17 – 18 år.
- heftet ble gitt til Aust-Agder-arkivet i 1958, det året Scott døde.
- du finner dikt fra samlingen annetsteds i avisen vår.
- også disse 2 ble funnet av Erichsen i Arendals-avisen Vestlandske Tidende 1893
- bare et fåtall av disse diktene ble med i Scotts første utgitte bok "Digte" fra 1894.
- Jarl V. Erichsen kan trygt kalles for arkivdetektiv som også har funnet stoff om og av Scott tidligere.
- vi vil takke Jarl V. Erichsen for dette.
- Jan Scott, som bor i USA, skriver til Gabriel Scott Selskabet: "Jeg liker å reise hjem og delta i de morsomme festlighetene så ofte jeg kan."
- Jan Scott også skriver: "Scott Selskabet har i det hele tatt vært til stor glede for meg, og jeg er takknemlig for alle dere som holder det gående år etter år."
- Christian Hornemann, Gabriel Scott Selskabets velgjører, har solgt huset sitt i Lillesand og nå er flyttet til Nedenes.
- Stein Gauslaas viktige foredrag "Gabriel Scott-langt mer enn en Sørlandsdikter!" fra Festiviteten i Arendal 27. august i fjor, vil vi komme tilbake til i neste Treskoposten.

Prisliste for bøker fra Gabriel Scott Selskabets forlag, Gjelder fra 01.01.2009.

Titler	Pris	Medlemspris
Sølvfaks	kr 180,-	kr 125,-
Hollender-Jonas I og II (i et bind)	" 200,-	kr 140,-
Tripp-Trapp-Tresko	" 210,-	kr 145,-
Jernbyrden I og II (i ett bind)	" 350,-	kr 245,-
Jagtjournalen	" 240,-	kr 170,-
Skipper Terkelsens levnedsløp	" 250,-	kr 175,-
Alkejegeren	" 280,-	kr 195,-
Det gylne evangelium	" 320,-	kr 225,-
The golden gospel	" 320,-	kr. 225,-
Helgenen	" 290,-	kr 200,-
Det spøker	" 250,-	kr 175,-
Pider Ro's historier	" 250,-	kr 175,-
"Gud velsigne Vårherre" av Jacob Jervell	" 150,-	kr 105,-
Barkefletteren	" 290,-	kr. 200,-
Páskeeggene	" 280,-	kr. 195,-
Stien	" 300,-	kr. 210,-
Markus the Fisherman	" 240	kr. 170
(Kilden oversatt av Jan Scott)		

Vi har også en del eksemplarer av Blomstereventyret: kr. 160,-
Bøkene kan kjøpes til medlemspris hos Ingjerd Modal og Anders Bjørnholmen, se tlf/mail s 4, og til ordinær pris hos de fleste bokhandlere på Sørlandet.

For medlemskap i Gabriel Scott Selskabet, kr 150, mail arnhegel@gmail.com

Gabriel Scott

Kun en sørlandsforfatter, eller har han appell utenfor landsdelen?

Sven Kåre Larsen, kåseri i Arendal 9. juli 2008 ved 50-års markeringen for Scotts død

Sven Kåre Larsen på Kirkebrygga. 2002

Er det grunn til å tro at Gabriel Scott har liten appell utenfor Sørlandet, at han ikke er noe mer enn en regional forfatter, og at det er mange som deler den oppfatningen? Jeg vil finne ut om dette er tilfelle, og det skal jeg gjøre på forskjellige måter. Jeg har blant annet snakket med to personer som vet mye om Scott og hans virke, samt at jeg har fått tilgang på flere årganger av ”Treskoposten”, medlemsavisa til Gabriel Scott Selskabet, foreningen til fremme av Scotts litteratur. I tillegg har jeg brukt ganske så forskjellige Scott-bøker for å belyse problemstillingen. Jeg har også fått tak i mange sitater fra kjente og ukjente personligheter om Scott og hans litteratur.

Hvem var Gabriel Scott?

Gabriel Scott ble født 8. mars 1874 i Leith, Skottland. Derfor det noe uvanlige mellomnavnet. Foreldrene var Svend Holst Jensen og Caroline Schytte Jensen. Faren var sokneprest, og jobbet i sjømannskirken i Skottland da Gabriel ble født. Som åtteåring flyttet han med foreldrene sine til Høvåg i Lillesand, hvor faren ble prest i Høvåg kirke. De bodde på den gamle prestegården ved kirken de første årene, fram til den nye prestegården som ligger mellom kirkegården og veien, ble ferdig. Da Scott var rundt ti år, plantet han en grankongle på eiendommen. Treet står der den dag i dag, og er 8 – 10 meter høyt.

Scotts far, Sven Holst, var kjent som en svært god forkynner, og var regnet for å være et språkgeni. Han snakket mange språk, inkludert ungarsk og gammelnorsk. Gabriel Scotts mor, Caroline Schytte, var komponist, og hun har skrevet musikken til kjente barnesanger, som ”Ride, ride ranke”, ”Edderkoppen satt i toppen av et tre” og ”Løvsprettstid” med tekst av Jørgen Moe.

Scott hadde med andre ord ressurssterke foreldre, noe som nok har spilt inn på hans valg i livet. Han hadde et godt forhold til dem begge gjennom hele livet. Han hadde tre søsken. Søsteren Anne Marie (”Maggen”) som var to år yngre enn Scott, giftet seg med tyskeren Oscar Krause, og de dro først til Alaska for å drive restaurant, men de endte opp i California. Broren Kristian (”Kristemann”) ble født i England 12. januar 1878. Etter blant annet å ha fått et barn utenfor ekteskap, bodde han mange år i Kina. Kristemann nektet å flytte til Norge før Oslo igjen het Kristiania. Han var jeger, men endte opp med en liten tobakksforretning i Oslo. Han døde i 1945. Scotts yngste bror, David Vilhelm Faye Jensen, kalt ”Dabbemann”, ble født i Høvåg 7. Mars 1889. Han ble døpt i vann som faren hadde tatt med seg på ei flaske fra Jordan-elva. Dabbemann flyttet til Chicago, men sporene etter han er borte.

I en artikkel Scott skrev selv i Christianssands Tidende i 1941, da han var 67 år gammel, fortalte han at han ble mobbet av de andre elevene. De ropte ”bone” (bonde) etter han i skolegården. Han ble betraktet som et lavere vesen som sto langt under de dannede byguttene. Han var jo fra Høvåg og gikk i hjemmesydd klær. Selv trodde han at han var noe til kar, og var temmelig bitter over at det å være dannet skulle være så fint. Han hadde jo trodd at det var fint å være preste-sønn. Men han overlevde, skriver han selv.

Scott taler ofte de svakes sak, snakker for dem som ikke har en stemme. Karakterene er ofte originaler, typer som holdt seg for seg selv, som bruker mye tid på å reflektere over tilværelsen. De stiller gjerne litt bak i køen, nesten uansett hva det gjelder. Og Scott bruker disse til å stille sine spørsmål om nettopp tilværelsen, om naturen og skaperverket og menneskene. De blir hans medium. Han bruker også personer i bøkene sine for å få fram negative holdninger og fordømmer, gjerne sine egne. Det er kanskje spesielt prestene som får gjennomgå hos Scott. Scotts gode venn Alf Harbitz sier dette: ”Det særegne ved Scott er blandingen av vitenskapelig forskerånd og et følsomt diktersinn som svinger mellom humor og stillferdig patos. Hans diktning er frukten av sjelelig tilegnelse og sjelelig opplevelse, en utløsning av indre spenninger.”

Kilden eller Brevet om fiskeren Markus
Boken Kilden handler om fiskeren Markus som holder til i Brekkestø på Justøya utenfor Lillesand. Det er ingen ”normal” handling i denne boken, Mesteparten handler om Markus´ mange refleksjoner, undringer og fisketurer. Han befinner seg på nederste trinn i samfunnet. Han har ikke engang et ordentlig hus å bo i, bare et gammelt bryggerhus som han har satt bislag på og kjøpt for 90 kroner. For Markus er det mer verd enn et slott. Han greier livets opphold fra dag til dag ved å fiske. Han blir sett ned på,

foraktet, latterliggjort og til dels mobbet. Markus er ingen filosof eller intellektuell person. Men han er uten tvil et veldig lykkelig menneske, og det er i forbindelse med naturen at Markus ser det gode liv. Naturen er et uttrykk for det guddommelige.

Markus´ lodd i livet er å være seg selv og ikke noe mer – eller mindre – enn det. Han skal ikke gjøre karriere, ikke bli til noe, eller konkurrere med noen. Etter hvert som årene og alle fisketurene går, blir Markus omsider gammel. På dødsleiet ser han i et glimt hva som egentlig var meningen med menneskets liv. Det gode liv skulle ha vært et brorskapsmåltid. Livets mening er gleden, takknemligheten og håpet. Før Markus går bort, tilgir han alle som har såret ham og tråkket på ham.

Døden blir god fordi den fører Markus over i en ny tilværelse. Inn i døden merker Markus takknemligheten: Gud har ikke glemt han. Døden er ikke mørke og angst, ikke tomhet, ikke fiende. Den er selve oppfyllelsen av livet, det som all skapning lengter mot.

De vergeløse

De vergeløse handler om en gutt ved navn Albert som blir tatt fra sin mor og sendt til et fosterhjem på landet. Dette fosterhjemmet er en gård hvor barna lever omtrent som slaver hos en grisk familie. De får ikke gå på skole, blir tvunget til å arbeide og får regelmessig juling.

Når myndighetene kommer på inspeksjon, gis det inntrykk av at alt er rosenrødt, mens virkeligheten er hard undertrykkelse av hjelpeløse barn som ikke engang tør fortelle noen om sin situasjon. Misbruk skjer ofte, og forsøk på å rømme blir slått hardt ned på. Det er fæle beskrivelser av barnemishandling, både fysisk og psykisk, og man opplever maktesløsheten disse barna kjenner når de voksne nær dem misbruker sin makt, og de voksne som er rundt dem i bygda, som vet hva som skjer og overser det, later som de ikke vet noe.

Det gyldne evangelium

Det gyldne evangelium handler om motsetningen mellom den kjærlige Guds allmakt og den ulykke og elendighet som finnes i verden. St. Peter er misfornøyd med tilstanden blant menneskene og vil dra til jorden for å finne ut hva som er galt. Han tror Gud har gjort en feil da han skapte jorden og menneskene, noe som fører til all misnøyen. Vårherre tar St. Peter med seg på en vandring på jorden. St. Peter kommer med mange forslag til hvordan menneskene kan bli lykkeligere. Alt fra store sommerfugler til full likhet mellom mennesker. Vårherre forandrer alt St. Peter ber om, uten at jorden blir et bedre sted. St. Peter må medgi at det ikke er Vårherre som svikter menneskene, men menneskene selv som nekter å leve etter kjærlighetens evangelium. Boken er humoristisk og alvorlig på samme tid.

Bøkene knyttet opp til problemstillingen

Kilden er en bok som er lagt til Sørlandet, nærmere bestemt Brekkestø. Personene og miljøet må kunne beskrives som typisk sørlandsk, i en tid hvor pietismen og småborgeligheten var fremtredende. Janteloven var også til stede her, noe Markus får merke. Med typisk sørlandsk mener jeg at personene er representative for de menneskene som man kunne tenke seg levde på den tid, for omtrent 150 år siden. De er preget av å bo i et samfunn, de er smårare, underlige og har et smalt verdensbilde.

Men det er bare de ytre rammene. Tankene til Markus, hans smågrublerier og hverdagsfilosofiske betraktninger er det ikke noe spesifikt sørlandsk ved. Det er kanskje formuleringer som tilsier at boken er fra Sørlandet, men de ideene som ligger bak – tankene – de er ikke bare regionale problemstillinger. De er universelle.

Professor, religionsfilosof og forfatter Notto Thelle, sa i forbindelse med en bok han ga ut om filosofer, at ”Gabriel Scotts naturfilosofi slik den formidles gjennom Kilden og andre bøker, er på en måte så gjennomført sørlandsk. Men det er også mye som sprenger grensene. De ubetydelige hendelsene på en liten øy diktes inn i et stort kosmos, der mennesket har en plass mellom himmel og jord, mellom liv og død. Det er et større Sørland. Det er europeeren Gabriel Scott som utfolder seg med en naturfilosofi som blant annet var inspirert av Baruch Spinoza, denne jødiske filosofiske kjetteren som fant Gud i naturens gåtefulle prosesser.”

Scott har mange andre bøker som er lagt til Sørlandet, hvor personene kan minne om Markus, eller i hvertfall posisjonen Markus har i samfunnet. Eller kanskje bedre sagt, ikke har. Jeg kan nevne Kristofer med Kvisten som er lagt til sørlandsheiene og sauebøndene som bodde der. Han er treg og langsom, han stammer, han blir sett ned på. Men Kristofer finner sin plass til slutt, i naturen sammen med sauene sine, og blir lykkelig. Kanskje lykkeligere enn de som alltid plaget ham?

De vergeløse som ble utgitt for første gang 1938, og som ikke ble trykket opp igjen før i 2003, er en flammende kritikk av den tids barnevern og misbruk av barn. Da den kom, ble den møtt med skepsis og kritikk for dens usminkede innhold, men også med anerkjennelse og respekt for den grundige ærligheten og den åpne tonen som ikke la skjul på noe som helst. Barnehjemssaker har preget det norske mediabildet de siste ti årene. Grusomme historier fortelles av barnehjemsbarn så langt tilbake som 50-tallet, og helt fram til i dag. Og vi hører historier fra alle kanter av landet. Flere av disse ofrene saksøkte staten, og en del av dem har fått erstatning for ødelagt oppvekst. I lys av dette ser vi at De Vergeløse aldri ble uaktuell, men frem til i dag har talt en sak som har vært litt tabu, ukomfortabel å ta tak i, men som har svært mange ofre. I stedet for å kommentere at handlingen er lagt til Sørlandet, men at den ikke er landsbasert allikevel, kunne det være fristende å nevne Charles Dickens i denne sammenhengen. Nå er det gjort.

Det gyldne evangelium er en hyggelig historie om tro og tvil. Karakteren St. Peter har felles-trekk med andre personer i Scotts litteratur. Man kunne si at han var en typisk sørlending, men han er først og fremst nysgjerrig og opprømt over tingenes tilstand. Det har ikke alltid vært like mye rom for å stille spørsmål i kristendommen. Og det at det er St. Peter som er den tvilende, selv med Gud ved sin side, gjør den mindre blasfemisk. Vi må huske at Scott var prestesønn, og at kirken og troen var en stor bestanddel av livet hans, enten han likte det eller ikke. Han måtte trå litt forsiktig, og bokas lette og humoristiske tone kunne også blitt tatt ille opp. Men kvaliteten overvانت kritikerne, og boka nevnes tidlig når man snakker om Scotts litteratur.

Den type spørsmål St. Peter stiller, er blitt stilt i flere tusen år. Først i jødedommen, så i kristendommen, spesielt siden romerne tok den til seg for ca 1700 år siden. Og det er ikke bare de store sentrale spørsmålene han er opptatt av, som liv og død og kjærlighet. Det er også de små tingene, som hvorfor de svære melonene vokser på en såpass liten og pysete busk, mens de små og puslete eikenøttene vokser på de største trærne. Når da Gud knipser, og melonene og nøttene bytter plass, da er St. Peter fornøyd, helt til en av melonene løsner fra treet flere meter over ham, og han får den i hodet.

Andres syn på Scott og hans forfatterskap

Jens Bjørneboe har skrevet et dikt som hyllest til Scott.

Da Scott oversatte Blomstereventyret under et opphold på Kvanneid Pensjonat i Høvåg i 1902, var det Bjørnstjerne Bjørnson som skrev anbefalingen til oversettelsen.

Johan Falkberget var en stor beundrer av Scott. Han skrev i 1947: ”Vi befinner oss i en telegramtid. Livet oppdeles i timer, minutter og sekunder. Det sitter ingen lenger under vindstokkens grener og grubler over tilværelsens gåte. De evige og udødelige volder forholdsvis små bekymringer. Hinsidige kommer oss ikke lenger ved. All tenkning er uhyggelig jordisk og bundet. I noen monn preger denne innstilling også etterkrigstidens litteratur. Vårt metafysiske sjeleliv er tatt av vinden. Vi står ikke som tilforn ved stranden og lytter til samtalen mellom bølgene og stjernene. Den gamle og udefinerbare hyrdeposi overvintrer – et sted. Hvor og hos hvem? Jeg tror det går an å vise til Gabriel Scott og hans ”Maagereiret”. Den alderstegne mester lot seg aldri rokke – nei, ikke mer enn klippen i havet - i sin ungdoms kunstoppfatning. Han har i to mannsaldre stirret gjennom sløret som dekker gudinnens ansikt - og i verk på verk fortalt om hennes navnløse skjønnhet”

Herman Wildenvey sa om Scott at ”All den sjeldne evne Gabriel Scott har til å stemme sine personers sinn efter en vakker, bestandig lære-rik og meddelsom natur er tilstede overalt.” Et av Scotts store forbilder, Knut Hamsun, som aldri sa noe fint om noen, skrev følgende i Aftenposten 27. November 1915: ”Gabriel Scott har noget at fare med. Mangen smaatting dukker op hos ham, og han utnytter den ikke til det yderste og sliter den ut. Han har bedre raad end vore folkelivsskildrere. Det er behagelig at læse en forfatter som ikke for hver liten bok har skrabet bunnen i seg.” Og etter

å ha lest Scotts Jernbyrden, skrev Hamsun i samme avis ”Jeg sitter omsuset av Gabriel Scott.”

Konklusjon

Argumenter for at Scott kun er en forfatter med appell til folk med tilknytning til Sørlandet, går ofte ut på at de fleste av hans personer er lokalisert her. Personene er typiske sørlendinger for sin tid, og hvis man kjenner typen, kan det være vanskelig å identifisere seg med dem. Dessuten har du språket de snakker, som er omtrentlig og knotete, Og tempoet i bøkene er sakte, og man får følelsen av at alt og alle går på halv fart.

Men dette er kun de ytre rammene. Slike uttalelser kan kanskje tyde på at man ikke har satt seg godt nok inn i bøkene. For det er de store spørsmålene som stilles som er det viktige for Scott. Jakten på de universelle sannhetene om mennesket og tilværelsen her på kloden. Hvem som stiller dem, og hvor det blir gjort, er ikke det sentrale. Scott har brukt miljøet han kjente, der han hadde mange referenter. Hadde han ikke gjort det, ville det nok blitt gjennomskuet fordi scenariene ikke hadde blitt troverdige. Mange av historiene, anekdotene og karakterene fikk han av Johannes Snemyr som både av Scott og Vilhelm Krag ble kalt Sørlandets beste forteller. Han dreiv Kvanneid Pensjonat i Høvåg fra 1890 til 1940, og Krag tilbrakte 13 somre og to vintre der. Disse historiene var svært forankret, men Scott brukte dem til å presentere de store idéene som et slags forum for budskapene sine.

Hvis man bare ser på hvor handlingen er lagt, og på typene som blir beskrevet, kan man si at Scott er en Sørlandsforfatter. Men ser man på temaene og budskapene, er dette ikke tilfelle. De er universelle, spesielt i den europeiske tradisjonen, og har ofte røtter langt tilbake.

Scott er oversatt til mange språk. De fleste oversettelserne er i de nordiske landene, Tyskland og England. Men han er også oversatt til ungarsk og esperanto.

Erketrønderen Nils Eggens favorittbok er Kilden, og Trondheim har ei gate som heter Gabriel Scotts gate. At professor Notto R. Thelle finner det verdt å nevne fiskeren Markus og Scott i samme bok som han diskuterer Østens og Vestens store tenkere og religionsstiftere, blant annet Buddah, Jesus, Spinoza og Samuel Beckett, og hvor han faktisk lar Markus få besøk av Laozi og Zhuangzi (kinesiske filosofer fra 300 f Kr) i hans lille bryggerhus i Brekkestø, er også verdt å merke seg.

Man ser i lys av dette at Scott er noe mer enn en regional forfatter. Han er av nasjonal, ja kanskje til og med internasjonal størrelse. At han ikke blir hyllet mer enn han gjør, kan skyldes at en del av tankene hans kan ha gått ut på dato. Ungdom nå til dags er kanskje ikke så interessert i filosofi lenger. Men det er en annen diskusjon.